

Plan van aanpak Open Education

Versie 28 januari 2023

Leoniek Wijngaards-de Meij, Kim Zunderdorp, Marjan Groenouwe, Sicco de Knecht

Inhoudsopgave

1.	Wat is Open Education?.....	2
2.	Waarom Open Education?	3
3.	Opdracht en aanpak Open Education	4
4.	Fasering en actielijnen	5
4.1.	Actielijn 1: Integrale visie op onderwijsinnovatie	7
4.2.	Actielijn 2: Open leermaterialen	9
4.3	Actielijn 3: Opleiden van de nieuwe generatie Open Science academici en professionals ...	12
5.	Bijlage 1: Relaties met andere initiatieven	15
6.	Bijlage 2: Open Education fellows en klankbordgroep	19

1. Wat is Open Education?

Een open houding en een open blik zijn kernwaarden van het onderwijs aan de UU. We zien het verzorgen van onderwijs als een collaboratief proces en we zijn bereid onderwijs vrijelijk te delen met anderen – ook buiten de universiteit. In lijn met het Open Science¹ programma en het Strategisch Plan van de UU, kiezen wij voor een brede definitie van Open Education² met zowel aandacht voor toegankelijkheid als betrokkenheid.

Dat betekent dat we ons onderwijs toegankelijker willen maken voor zowel onze eigen studenten als voor buitenstaanders, we de open dialoog willen stimuleren in ons onderwijs en dat we zowel onderwijsmaterialen als -praktijken uit wisselen met collega's binnen en buiten de muren van onze universiteit. Daarnaast erkennen we de meerwaarde van betrokkenheid, over de disciplines heen en in onze interactie met de samenleving. We leiden studenten op om kritisch te kunnen reflecteren op hun eigen handelen en op hun discipline. Al deze waarden komen samen in wat wij verstaan onder Open Education³.

We zijn ons ervan bewust dat Open Education in de bredere (inter)nationale context een weelde aan verschillende interpretaties kent⁴. Waar sommigen de nadruk leggen op leermaterialen, zien anderen in Open Education de beweging waarin de samenleving en het onderwijs weer dichterbij elkaar komen. De UU maakt hierin eigen keuzes en legt de nadruk op de volgende aspecten:

Open houding als onderwijsdoel

- Studenten zijn de wetenschappers en professionals van de toekomst. Daarom is het belangrijk dat studenten leren wat een **open academische houding** is.
- We stimuleren dat UU studenten nu en later in deze open geest handelen en stellen ze in staat om hierin afgewogen keuzes te maken, bijvoorbeeld door hun publicaties open access te publiceren, hun data FAIR beschikbaar stellen, open software gebruiken en de samenleving betrekken bij hun onderzoek.
- Een open houding bij studenten bereidt studenten voor op hun rol waarin zij zich mengen in de maatschappelijke, en soms gepolariseerde, **dialoog**, nu en in de

---

¹ De term 'Science' is hier bedoeld in brede zin; het Open Science programma richt zich op alle disciplines binnen de UU.

² Dit is in lijn met het gezamenlijke standpunt van de Nederlandse universiteiten om een brede definitie van Open Education te hanteren

³ De Open Education visie is van toepassing op alle vormen van onderwijs: Bachelor, Master, PhD en Onderwijs voor Professionals.

⁴ Zie bijvoorbeeld <https://www.robertschuwer.nl/?p=3438>

toekomst. Open Education werkt aan manieren om studenten hierop voor te bereiden.

- De open houding van de student krijgt ook vorm in de samenwerking met partners uit de maatschappij. Deze samenwerking in wetenschappelijk onderwijs is niet alleen waardevol voor studenten zelf, studenten en docenten kunnen maatschappelijke partners ook helpen bij het oplossen van hun uitdagingen. Daarom draait Open Education ook om het betrekken van mensen van buiten bij het wetenschappelijke onderwijs.

Open houding in het vormgeven en aanbieden van onderwijs

- Samen **leermaterialen** ontwikkelen en elkaars leermaterialen hergebruiken kan veel voordelen hebben, zoals inspiratie en kwaliteitsverbetering. De Universiteit Utrecht stimuleert de ontwikkeling, opslag, de vindbaarheid en het beschikbaar stellen voor anderen van herbruikbaar leermateriaal en werkt aan een open cultuur die de kwaliteit van leermaterialen vooropstelt.
- Open Education draait ook om **barrières wegnemen** voor het deelnemen aan universitair onderwijs, denk aan **financiën, taal en de toegankelijkheid van locaties**. Deze barrières kunnen verkleind worden door gebruik van nieuwe onderwijsvormen zoals Small Private Online Courses (SPOCs), Massive Open Online Courses (MOOCs) of samenwerking tussen internationale partners.

Erkennen en waarderen van het onderwijs

De wijze waarop academici en universitaire medewerkers worden erkend en gewaardeerd vormt de sleutel voor de gedragsverandering richting open wetenschap. **Onderwijs gelijkwaardig erkennen en waarderen** ten opzichte van onderzoek is een van de belangrijke universitaire uitdagingen op dit moment en essentieel om de verandering naar open wetenschappelijk onderwijs en onderzoek te maken.

2. Waarom Open Education?

De vraag hoe we de relatie tussen de universiteit en samenleving vorm willen geven is een van de meest prangende van deze tijd. Welke waarden dragen we uit als kennisinstelling en welke rol nemen we in binnen onze maatschappij? De Universiteit Utrecht neemt hier stelling in en staat voor een open houding. We willen onze kennis delen en samen met anderen bijdragen aan het wetenschappelijke proces en aan maatschappelijke uitdagingen.

Open Education is bij uitstek een manier om de universiteit dichterbij de samenleving te brengen. In onze visie op Open Education is het normaal om samen te werken in het onderwijs, om onderwijsmaterialen beschikbaar te stellen aan collega's en aan de samenleving en om studenten op te leiden als bruggebouwers tussen de universiteit en de samenleving. Inzetten op Open Education is cruciaal om studenten beter voor te bereiden op hun toekomstige rol in de maatschappij.

Het is met andere woorden een essentiële voorwaarde om de transitie naar Open Science te laten slagen; studenten zijn immers de academici van de toekomst. Door hen tijdens hun studie de Open Science attitude en vaardigheden mee te geven, zullen zij bijdragen aan een toekomst waarin een open houding in hun werk en de maatschappij standaard is.

Open Education is ook een manier om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen. Door leermaterialen open te delen kunnen docenten(teams) van elkaars werk gebruik maken, van elkaar leren en het materiaal verbeteren. In potentie kan het gebruik van open software en open leermaterialen er ook voor zorgen dat studenten en universiteiten minder geld kwijt zijn aan het aanschaffen van boeken of software. Bovendien raakt de universiteit door het gebruik van open source software minder afhankelijk van Big Tech⁵ en hebben we meer grip op onze data.

Open Education brengt hiernaast opnieuw onder de aandacht hoe belangrijk en waardevol onderwijs is binnen de universiteit, juist in relatie tot onderzoek en maatschappelijke betrokkenheid, en op welke manieren dat allemaal zichtbaar gemaakt kan worden. Hiermee draagt Open Education bij aan de beweging richting een andere manier van erkennen en waarderen.

3. Opdracht en aanpak Open Education

Binnen de UU brengen verscheidene collega's de idealen van Open Education al in de praktijk (zoals binnen [de Mixed Classroom](#)) en vele aspecten van Open Education hebben al (impliciet) een plek binnen de talrijke onderwijsinnovatie-initiatieven aan de UU (Community Engaged Learning, Internationalisering, Interdisciplinair Onderwijs, Onderwijs voor Professionals, etc.). Dat betekent dat het thema Open Education in eerste plaats de bestaande initiatieven stimuleert, verbindt en ondersteunt en zelf uitsluitend nieuwe initiatieven opzet indien dat nodig is. Bij nieuwe initiatieven is het

---

⁵ Zie bijvoorbeeld <https://www.uu.nl/nieuws/jose-van-dijck-over-publieke-waarden-in-het-digitale-landschap>

doel om deze gedurende de looptijd van Open Education in te bedden in de staande organisatie.

Het Open Education thema van het Open Science team ziet het als opdracht om:

- De UU visie op Open Education (door) te ontwikkelen, die aansluit bij de wensen en ideeën van studenten en medewerkers, en invulling geeft aan de ambities die zijn geformuleerd in het strategisch plan van de UU.
- Idealiter sluit deze visie aan op de ambitie vanuit het kabinet om Open Education de norm te maken; daarom werken we, waar zinvol, samen met andere Nederlandse universiteiten en hogescholen.
- Deze visie in te bedden binnen bestaand UU-beleid (o.a. Richtlijn Onderwijs), zodat blijkt dat Open Education een leidend principe is binnen de UU.
- Te zorgen dat bij lopende en nieuwe initiatieven de Open Education visie in de praktijk gebracht wordt, binnen het onderwijs maar ook in samenhang met de andere thema's binnen het Open Science Programma (Public Engagement, FAIR data & Software, Erkennen en Waarderen, en Open Access).
- Versnelling te realiseren op specifieke thema's die bij uitstek aansluiten op de Open Education visie en waar nog geen lopende projecten of programma's voor zijn (zie actielijnen onder 4.1-4.3).

Binnen de UU werken we hierbij samen met de Open Education Fellows, die ook lid zijn van de Facultaire Open Science Teams (FOST's) en raadplegen we regelmatig de Open Education Klankbordgroep (voor leden, zie bijlage 2).

Ook binnen de internationale context is de Open Education beweging de afgelopen jaren flink gegroeid en is het palet aan onderwerpen uitgebreid. De [Cape Town Declaration](#) uit 2007 was een mooie aftrap maar is allang niet meer afdoende. Als Open Education thema zorgen we ervoor dat:

- De UU (inter)nationaal afstemming zoekt om de laatste ontwikkelingen op het gebied van Open Education te volgen en/of aan te jagen, en we zorgen ervoor dat de UU extern goed vertegenwoordigd is.
- We verkennen de mogelijkheid om in internationaal verband stappen te zetten op het gebied van toegankelijkheid, samenwerking en kennisdeling in het onderwijs.

4. Fasering en actielijnen

We kiezen voor een voorlopige looptijd van Open Education tot eind 2024. Deze looptijd biedt voldoende ruimte om activiteiten op te zetten en uit te voeren. In het voorjaar van

2024 identificeren we waar we staan en welke activiteiten binnen de staande organisatie of als projectmatige/programmatische activiteit verdere aandacht vragen⁶.

Actielijnen

We definiëren drie lijnen, waarbinnen we een versnelling willen realiseren op specifieke aspecten van Open Education, te weten:

1. Een integrale visie op onderwijsinnovatie
2. Open leermaterialen
3. Het opleiden van de nieuwe generatie Open Science academici en professionals

We zien dat niet alle actielijnen van Open Education zich in gelijk tempo ontwikkelen. We definiëren daarom drie fases en per actielijn wordt er gespecificeerd hoe onderstaande fasen ingevuld zullen worden, aansluitend op de ontwikkelingen die op dat moment plaatsvinden op het betreffende vlak.

Fase I: Inventarisatie en horizonbepaling

Er wordt gestart met een inventarisatie per actielijn: Wat gebeurt er allemaal al en met welke doelen? Wat zijn de ervaringen en ontwikkelingen? Wat weten we zeker en wat moeten we nog verder uitzoeken of bedenken? Bij elke actielijn wordt er actief gekeken naar de samenhang en interacties met andere programma's en eigen initiatieven die er al bij opleidingen en faculteiten lopen.

Fase II: Implementatie en disseminatie

In de tweede fase wordt per actielijn bekeken wat er nodig is om de gestelde doelen actief te behalen. Dit kan verschillende acties inhouden, zoals campagne(s), beschikbaar stellen materialen, informatievoorziening en ondersteuning initiatieven van opleidingen en onderwijsinnovatie-initiatieven, het ondersteunen van de ontwikkeling van de docent(opleiding), bijv. door middel van teach the teacher/train the trainer.

Fase III: Make it stick

We werken bewust toe naar het opnemen van de verschillende aspecten van Open Education in de staande organisatie. Het gedachtengoed wordt 'doorleefd' en doorontwikkeld in de bestaande onderwijsprogramma's. Het is niet meer nodig om dit via het thema Open Education verder aan te jagen.

---

⁶ Het Open Science programma loopt tot en met december 2023, maar er is budget gereserveerd om activiteiten, waaronder Open Education, na 2023 voor te zetten.

Continu: Aansluiten bij lopende en nieuwe initiatieven

Naast deze actielijnen werken we ook intensief samen met lopende initiatieven binnen en buiten de UU. Zij brengen reeds de Open Education visie in de praktijk. Het Open Education team neemt daarom op deze gebieden zelf geen actie, maar sluit aan bij wat er reeds georganiseerd en ondersteund wordt. Bijlage 1 bevat hiervan een overzicht.

4.1. Actielijn 1: Integrale visie op onderwijsinnovatie

Probleem/kans

De UU heeft veel onderwijsinnovatie-initiatieven die nauw aansluiten bij onze brede visie op Open Education. In onder andere Interdisciplinair Onderwijs, Community Engaged Learning, U-Collaborate in Education en CHARM-EU wordt gewerkt aan de open houding van de student (over disciplinaire grenzen heen leren, en leren in contact met de samenleving). In bijvoorbeeld Onderwijs voor Professionals, Diversiteit in Instroom en Selectie en Samenwerken met regionale onderwijspartners staat de toegankelijkheid van de universiteit centraal. Veel van deze programma's hebben onderling raakvlakken of overlap, ook met het programma Open Education. Ook zijn diverse activiteiten in de staande organisatie gericht op onderwijsinnovatie in lijn met onze brede visie op Open Education (CAT/Educate-it, honours onderwijs). Voor docenten en bestuurders is het lang niet altijd duidelijk of, en zo ja hoe, deze samenhangen.

Het negatieve gevolg is dat hierdoor het (valse) beeld ontstaat dat er concurrentie tussen deze onderwijsinnovatie-initiatieven zou zijn. Bovendien bestaat het gevaar dat docenten, opleidingen en bestuurders overvraagd raken doordat er uit verschillende hoeken een beroep op ze wordt gedaan. Een gezamenlijke visie en het gezamenlijk optrekken door deze initiatieven brengt meer lijn in de innovaties en brengt (meer) overzicht en rust bij de betrokken partijen.

Doelstellingen

- Er is een gedeeld narratief tussen de onderwijsinnovatie-initiatieven die raken aan Open Education aan de UU.
- Gestimuleerd wordt dat er door deze onderwijsinnovatie-initiatieven wordt gehandeld in lijn met dit narratief en dat daarbij wordt samengewerkt indien dat mogelijk en nuttig is.

Doelgroep: Bachelor, Master, PhD en OvP.

Afstemming met lopende projecten/programma's

- Andere onderwijsinnovatie-initiatieven en de andere onderdelen van het Open Science-programma.
- Actualisering onderwijsmodel: in het project actualisering onderwijsmodel zal een visie worden ontwikkeld op waarmee UU-alumni zijn toegerust.
- Hoofd Onderwijs en team Onderwijsbeleid: het hoofd Onderwijs voert regie op de onderwijsinnovatie-initiatieven.

Aanpak

Het team Open Education ondersteunt het hoofd Onderwijs bij de regierol door de samenwerking tussen de onderwijsinnovatie-initiatieven te bevorderen. Door de inhoudelijke raakvlakken tussen Open Education en de onderwijsinnovatie-initiatieven centraal te stellen, stimuleert Open Education het uitdragen van een gedeelde visie op onderwijs(innovatie) en het oppakken van gezamenlijke projecten.

Acties:

Fase I: Inventariseren

- Heidag organiseren over hoe andere onderwijsinnovatie-initiatieven en Open Education zich tot elkaar verhouden en of er animo is om een gezamenlijk narratief te ontwikkelen, waarbij een open houding het uitgangspunt is (reeds uitgevoerd op 19 mei 2022).
- Inventariseren onder onderwijsinnovatie-initiatieven waar kansen voor samenwerking mogelijk liggen in lijn met de Open Education visie (reeds uitgevoerd op 4 oktober 2022).

Fase II: Implementatie en disseminatie

- Gezamenlijk narratief door ontwikkelen over onderwijsinnovatie gerelateerd aan Open Education en hoe elk onderwijsinnovatie-initiatieven daaraan invulling geeft, incl. het toetsen van dit narratief bij docenten (als onderdeel van het project actualiseren van het onderwijsmodel).
- Faciliteren dat de onderwijsinnovatie-initiatieven gezamenlijke (i.p.v. concurrerende) activiteiten opzetten en ervaringen uitwisselen.

Fase III: Make it stick

- Narratief publiceren op CAT Teaching & Learning collection.
- Inbedding narratief in bestaande beleidsdocumenten (o.a. Utrechts Onderwijsmodel en Richtlijn Onderwijs) in nauwe samenwerking met Onderwijsbeleid.

4.2. Actielijn 2: Open leermaterialen

Probleem/kans

Op het gebied van open leermaterialen hebben de afgelopen jaren een aantal belangrijke ontwikkelingen plaats gevonden die mede richting geven aan onze ambities. In 2019 is de [UNESCO recommendation on OER](#) aangenomen, waarin UNESCO pleit voor grootschalige adoptie van OER, met name als één van de middelen om SDG 4 te realiseren (gelijke toegang tot kwaliteitsonderwijs en bevorderen levenslang leren voor iedereen). Deze Recommendation heeft op nationaal vlak uitwerking gekregen in de [Verklaring Nationale aanpak digitale en open leermaterialen](#) in maart 2022. Daarnaast is recent de [Groefonds aanvraag Digitaliseringsimpuls Onderwijs](#) toegekend. Het hieruit voortkomende programma behelst onder andere de ontwikkeling van de [landelijke transformatiehub voor Digitale Leermaterialen](#).

Binnen de transformatiehub zal het ontwikkelen, delen en gebruiken van open leermaterialen door docenten centraal ondersteund en gestimuleerd worden. Ook de UU heeft de ambitie om de ontwikkeling, centrale opslag en het beschikbaar stellen voor anderen van herbruikbaar digitaal leermateriaal te stimuleren (Strategisch Plan 2025). Hiertoe werd in 2018 binnen het bredere open access repository Figshare een leermiddelen platform gecreëerd. Om diverse redenen hebben echter weinig docenten daadwerkelijk materialen geüpload of hergebruikt.

Doelstellingen

- Docenten weten wat open leermaterialen - inclusief open textbooks - zijn, wat de voordelen van (her)gebruik en delen van open leermaterialen (binnen vakcommunities) zijn en wat de UU-ambities zijn voor het delen en (her)gebruiken van open leermaterialen (binnen vakcommunities).
- Docenten worden ondersteund bij het maken, delen en (her)gebruiken van open leermaterialen binnen vakcommunities. Belemmeringen hiervoor worden geïdentificeerd en waar mogelijk weggenomen en we zijn scherp op mogelijke (onvoorziene) averechtse effecten.
- Docenten in vakgebieden die zich bij uitstek lenen voor het delen en hergebruiken van open leermaterialen in vakcommunities, voelen zich hiertoe geïnspireerd en gestimuleerd.

Voornaamste doelgroepen in de komende periode

- UU docenten in de bachelor en masteropleidingen en de ontwikkelaars van onderwijs voor promovendi en professionals.
- Collega's bij Universiteitsbibliotheek, ITS en onderwijsbureaus (in docententeamverband of onder vakcommunities).
- Nationale en internationale partnernetwerken voor onderwijs zoals SURF.

Afstemming met lopende projecten/programma's

- Verkenning vanuit SO&O, UB en ITS naar de overstap van Figshare naar nationaal platform voor open leermaterialen [Edusources](#), en eventueel samenwerkingsverbanden (bijv. Github, Grasple). NB: de faculteit DGK draait momenteel mee in de pilot [Versnellen met Edusources](#).
- Staand beleid uit 2018 dat docenten, coördinatoren en/of opleidingen zelf de verantwoordelijkheid hebben om te bepalen of en onder welke voorwaarden hun onderwijsmateriaal gedeeld wordt, met het advies om onderwijsmaterialen te delen onder de Creative Commons licenties CC-BY of CC-BY-SA.
- Opstart van de landelijke transformatiehub digitale leermaterialen voortkomend uit de toegekende Groeifondsaanvraag Digitaliseringsimpuls.

Aanpak

De docent of het docententeam zijn degenen die de lesmaterialen ontwikkelen, delen en gebruiken. Onze eigen ervaringen zijn dat docenten best bereidwillig zijn om onderwijsmaterialen te delen, maar er weinig stimulans is om dit te doen. Daarnaast wordt de drempel tot het delen als hoog ervaren door de benodigde kennis en tijdsinvestering op het gebied van bijvoorbeeld metadatering of licensering. Dit ondanks dat bij verschillende organisatieonderdelen expertise aanwezig is over relevante deelonderwerpen (zoals copyright specialisten bij de UB, onderwijskundigen bij CAT/Educate-It en informatiemanagers bij ITS).

Een ander aspect van het delen van materialen is dat er docenten zijn die de materialen van anderen willen gebruiken. Op dit moment is het nog tijdsintensief om te zoeken naar materialen om her te gebruiken buiten je eigen docententeam en levert deze zoektocht niet altijd kwalitatief hoogstaande onderwijsmaterialen op.

Tegelijkertijd betaalt de UU of betalen studenten nu soms hoge kosten voor toegang tot leermaterialen en boeken.

Onze aanpak is daarom gericht op het enthousiasmeren van docenten en het verbeteren van de ondersteuning aan docenten. Het hergebruik van onderwijsmaterialen is waarschijnlijker als deze ontwikkeld worden binnen een vakcommunity. Een vakcommunity is een groep docenten van (mogelijk verschillende) onderwijsinstellingen die op hetzelfde vakgebied, domein of discipline werkzaam zijn en zich rondom de gedeelde inhoudelijke expertise in enige vorm georganiseerd hebben. Samen bouwen zij een collectie aan open leermaterialen op, identificeren en vullen hiaten in de collectie en onderhouden de collectie. Ook ontwikkelen ze samen een kwaliteitsmodel voor open leermaterialen en zorgen ze dat de open leermaterialen hieraan voldoen. De leermaterialen die zo ontwikkeld worden, heten '[big OER](#)':

leermaterialen die ontwikkeld zijn/worden binnen een vakcommunity met als doel om open te delen en te (her)gebruiken. Deze aanpak bevordert de uitwisseling en daarmee de circulariteit van onderwijsmaterialen. Om dit te bereiken werken we actief samen met SO&O (incl. CAT/Educate-it), de UB en ITS.

Open leermaterialen zijn daarbij geen doel op zich, maar ondersteunend aan het onderwijs, en bieden belangrijke kansen op het gebied duurzame toegang, co-creatie en onderwijsinnovatie.

Acties

Fase I: Inventarisatie

- Identificeren en samenbrengen van early adopters van het delen en hergebruiken van open leermaterialen, om inzicht te krijgen in kansen voor verdere groei van het delen en hergebruik van leermaterialen, ervaringen uit te wisselen en knelpunten te identificeren.

Fase II: Implementatie

- Samen met Onderwijsbeleid, CAT (incl. Educate-it en O&T), UB, ITS en facultaire onderwijsondersteuners verkennen of en zo ja hoe doorontwikkeling van de ondersteuningsorganisatie voor open leermaterialen gewenst is (bijv. in de persoon van een OER coördinator). Denk hierbij aan deelonderwerpen zoals OER community vorming, docentprofessionalisering, kwaliteitscontrole, auteursrecht en licensering, metadatering en vindbaarheid en functioneel beheer repository.
- Samen met team publishing van de UB bepalen of een open textbook platform zoals dat in Delft ([TU Delft OPEN Textbooks](#)) van toegevoegde waarde is en welke vormen van ondersteuning daarvoor gewenst zijn.
- Communicatie en voorlichting naar docenten over UU-ambities en faciliteiten op het gebied van open leermaterialen, bijv. middels trainingen tijdens de Onderwijsweek of tijdens facultaire onderwijsdagen. Bekendheid geven aan toolkit(s) over delen en (her)gebruiken van open leermaterialen, o.a. introductie op open leermaterialen, wanneer is delen en hergebruiken van toegevoegde waarde, repositories voor open leermaterialen en auteursrecht voor dummies.
- Met Onderwijsbeleid, UB en ITS meedenken over de mogelijke overstap naar het landelijk onderwijsrepository Edusources, waarbij expertise geleverd wordt die kan bijdragen aan de universiteitsbrede introductie en implementatie van de tool. Ontwikkelen van aanvullend beleid voor open leermaterialen, door UU-ambities uit Strategisch Plan op het gebied van open leermaterialen nader te omschrijven in een OER policy.

Fase III: Make it stick

- Verankeren dat het ontwikkelen van open leermaterialen de praktijk is binnen innovatieprojecten van docenten(teams) (bijv. Comenius beurzen en facultaire en universitaire USO projecten)
- Verankeren dat delen en hergebruiken van onderwijsmaterialen in vakcommunities de norm is, o.a. door opname hiervan in docentprofessionaliseringsaanbod

Communicatie

De inzet van OER is een onderwerp dat veel communicatie behoeft, juist omdat veel betrokkenen niet bekend zijn met het open delen en hergebruiken van onderwijsmateriaal. Daarbij dient de boodschap op maat gemaakt te worden voor de verschillende doelgroepen. In de communicatie dient te worden onderstreept dat de inzet van OER een middel is en geen doel op zich.

4.3 Actielijn 3: Opleiden van de nieuwe generatie Open Science academici en professionals

Probleem/kans

De UU wil de open houding en de Open Science principes integreren in het onderwijs (Strategisch Plan 2025). Op die manier leiden we onze toekomstige academici en professionals op in het Open Science gedachtegoed, en stimuleren we een open houding en het samenwerken over grenzen. Dit komt niet alleen het academisch onderwijs en onderzoek ten goede, het draagt ook bij aan burgerschap en de professionele praktijk waarin het overgrote deel van de afgestudeerden uiteindelijk in te werken komt. Op dit moment is er echter nog onvoldoende zicht op in hoeverre opleidingen de Open Science attitude en vaardigheden hebben ingebed in hun onderwijs, noch is er zicht op de ondersteuning voor opleidingen om dat te doen.

Doelstelling

- Alle opleidingen hebben herkenbaar in hun curriculum ingebed hoe zij studenten een Open Science attitude en de Open Science vaardigheden bijbrengen.
  - Het gaat hierbij om het belang van Open Science waardes zoals transparantie, toegankelijkheid, betrouwbaarheid, verbondenheid (ook met de samenleving) en inclusiviteit.
  - Bij vaardigheden is te denken aan de open vormen van databeheer, (software) version control, het werken met open licenties (delen & hergebruik) en het proces van peer review en publicatie.

- Studenten hebben een basis in wetenschapscommunicatie, dit in de brede zin van het begrijpelijk uitleggen van complexe materie tot het betrekken van publieken en het aangaan van de dialoog.
- Studenten die gestudeerd aan de UU hebben zijn 'scientifically literate'. Ze hebben kennis van de geschiedenis van hun vakgebied en begrijpen hoe hun discipline is georganiseerd. Ze kunnen kritisch reflecteren op hun eigen academische identiteit⁷, op de paradigma's die bepalend zijn voor hun vakgebied en ze zijn in staat hun discipline te zien in relatie tot de samenleving.

Doelgroep: Bachelor, Master, PhD.

Aanpak

Instellingsbreed staat de UU voor een open houding in het onderwijs, in vele verschillende vormen. Initiatieven vanuit het team Open Education richten zich dan ook uitsluitend op de aspecten van Open Education die nog niet binnen bestaande onderwijsinnovatie-initiatieven worden opgepakt. We werken samen met andere thema's binnen het Open Science programma om die aspecten (stakeholder engagement, open access publiceren, FAIR data en software) te verankeren in het onderwijs. Daarnaast stimuleren we natuurlijk bestaande onderwijsinnovatie-initiatieven die passen bij de bredere visie op Open Education. Ten slotte houden we rekening met het feit van disciplinaire verschillen tussen opleidingen.

Fase I: Inventariseren

- Inventariseren in welke bachelor- en mastercursussen nu al expliciet aandacht wordt besteed aan de Open Science attitude en vaardigheden en opleidingen verzoeken de keuzevakken uit deze inventarisatie zichtbaar te maken via de studiegids en [cursusplanner](#). Eveneens inventariseren welke workshops en cursussen de UU aanbiedt, bijvoorbeeld binnen de Graduate Schools, extracurriculaire initiatieven en in het aanbod van de UB en ITS.
  - Contact leggen met deze partijen en samenwerkingsmogelijkheden verkennen.
- Inventariseren welke rol scientific literacy heeft in de verschillende onderwijsprogramma's en onderzoeken welke instituten, netwerken of individuele collega's zich hier mee bezig houden en hen me elkaar in contact brengen.

---

⁷ Voor een nadere toelichting op de 'academic self' in relatie tot open science, zie: 'Reshaping the academic self' – Knecht, Van der Meer, Brinkman, Kluijtmans & Miedema (2021) - <https://zenodo.org/record/5345573>

Fase II: Implementatie en disseminatie

- Workshop aanbieden aan bachelor- en masteropleidingen om kansen te identificeren om Open Education een plek te geven in (bestaande) onderwijsprogramma's⁸.
- Reflectietool ontwikkelen op basis waarvan docenten kunnen nagaan hoe 'open' hun onderwijs is
- Het ontwikkelen en uitvoeren van een plan om de ontwikkeling en ondersteuning van de Open Science attitude en vaardigheden in het onderwijs daadwerkelijk te realiseren (in ieder geval een leer-ontwerptraject; daarnaast o.b.v. inventarisatie, denk aan financiën voor docenturen, materiaal, etc.)
- O.b.v. inventarisatie good practices beschikbaar stellen via CAT's Teaching & Learning Collection
- Een netwerk faciliteren (bijvoorbeeld bij het CAT) van docenten die zich bezighouden met onderwijs in Open Science attitude en vaardigheden.
- Een tool/keuzewijzer die docenten die willen starten met open educatie aan de hand neemt.

Fase III: Make it stick

- De onderwijsvisie van de UU borgt de waarden van Open Education en Open Science.
- Open Education is ingebed in bestaande cursusaanbod en leergangen voor onderwijs. Docenten en onderwijskundig leidinggevenden passen het Open Education gedachtegoed toe op het onderwijs en de onderwijsontwikkeling.
- De UU waarborgt de waarden van Open Education door ruimte te bieden voor ontwikkeling en medewerkers te erkennen en waarderen voor hun inzet op dit terrein.

---

⁸ NB: hierin ligt de focus op de Open Science skills en vaardigheden maar introduceren we uiteraard het brede concept van open houding en de andere onderwijsinnovatie-initiatieven die hier ook invulling aan geven.

5. Bijlage 1: Relaties met andere initiatieven

In het afgelopen jaar is er vanuit Open Education uitvoerig verkend waar natuurlijke samenhang en -werking mogelijk is met andere organisatieonderdelen. In het onderstaande overzicht worden de relaties met de programma's, projecten en initiatieven kort beschreven.

Open Science Programmathema's

Erkennen en waarderen

Onderwijs gelijkwaardig erkennen en waarderen ten opzichte van onderzoek is een van de belangrijke universitaire uitdagingen op dit moment en essentieel om de verandering naar open wetenschap en onderwijs te maken. De rol van OBP in het onderwijs is daarbij een belangrijk aandachtspunt. Het erkennen en waarderen van het ontwikkelen en aanbieden van open onderwijs is cruciaal om de transitie naar Open Education te doen slagen. Ten slotte kunnen we medewerkers uitdagen en erop attenderen dat Open Education ook in verbinding kan staan met onderzoek en andere activiteiten zoals Public Engagement. Met andere woorden: Open Education kan leiden tot andere UU activiteiten.

FAIR data en software

Studenten moeten, als toekomstige Open Science wetenschappers, weten waarom FAIR data en open software belangrijk zijn en hoe ze dat in de praktijk kunnen brengen. Bovendien kan in het onderwijs nog veel meer gebruik gemaakt worden van open software zoals JASP.

Open access

Studenten moeten, als toekomstige Open Science wetenschappers maar ook als professionals, weten waarom open access belangrijk is, hoe ze open access kunnen publiceren en waar ze (open access) literatuur kunnen raadplegen. Bovendien is er een belangrijke relatie op het gebied van open leermaterialen: open access artikelen kunnen eenvoudiger gebruikt worden als onderwijsmateriaal.

Public engagement

Studenten moeten, als toekomstige Open Science wetenschappers, weten waarom (en wanneer) het belangrijk is om de samenleving te betrekken bij onderzoek en onderwijs. Bovendien kunnen public engagement, community engaged learning en Open Education elkaar versterken, omdat ze de kernwaarde van toegankelijkheid van onderwijs en onderzoek voor maatschappelijke partners delen.

Onderwijsinnovatie-initiatieven

Community Engaged Learning

Via Community Engaged Learning vindt er een wisselwerking plaats met maatschappelijke partners en het onderwijs van de UU. Dit past goed bij Open Science en Open Education, waarin de toegankelijkheid van onderwijs en onderzoek en het betrekken van maatschappelijke partners centraal staat.

Interdisciplinair onderwijs

Veel onderzoek naar maatschappelijke vraagstukken is gebaat bij een multi- of interdisciplinaire aanpak. Daarvoor is het nodig dat studenten (en collega's) kunnen wisselen van perspectief, een open en waarderende houding hebben ten opzichte van andere disciplines, in staat zijn te reflecteren op hun eigen vakgebied en in deze vaardigheden ook toe te passen in de vertaling tussen wetenschapsgebieden.

Internationalisering

Maatschappelijke problemen beperken zich niet tot landsgrenzen. Een diverse studenten- en docentenpopulatie leidt tot vernieuwende inzichten over maatschappelijke uitdagingen. En er is een gat tussen de kennisuitwisseling in de Global North en South. Om al deze redenen past het stimuleren van internationalisering van de universiteit goed bij Open Education.

Onderwijs voor professionals

Via Onderwijs voor professionals krijgen professionals toegang tot de kennis en methoden van het onderzoek aan de universiteit. Dit biedt een uitgelezen kans om ook de huidige professional te trainen in Open Science vaardigheden. Bovendien zijn er onderwijsvormen waarin UU-studenten en professionals samenwerken aan maatschappelijke vraagstukken. Beiden passen goed bij Open Education, waarin de toegankelijkheid van onderwijs voor de samenleving een belangrijke kernwaarde is. In samenwerking met Onderwijs voor Professionals verkennen we bovendien welke behoefte er is onder professionals (buiten de UU) naar bijscholing op het gebied van Open Science (bijv. in relatie tot de Wet Open Overheid en de maatschappelijke roep om transparantie en publieke betrokkenheid).

Equality, Diversity & Inclusion

Een diverse studenten- en docentenpopulatie leidt tot vernieuwende inzichten over maatschappelijke uitdagingen. De meerwaarde van een diverse studenten- en docentenpopulatie is groter wanneer studenten ook een open houding hebben ten

opzichte van studenten en docenten met een andere achtergrond. Daarom versterken Open Education en EDI elkaar.

Relevante UU gremia

Graduate Committee

De Graduate Committee is actief bezig om Open Science en Open Education te stimuleren binnen de PhD agenda. Dit gebeurt onder andere via de verplichte cursus wetenschappelijke integriteit voor PhD's en aanvullende SPOCs. De Graduate Committee heeft in de PhD Agenda opgenomen de Open Science principes in te willen bedden in supervisie en kwaliteitszorgprocedures, en ruimte te willen scheppen voor de Open Science attitude in het promotiereglement.

Comenius Leadership aanvraag

De UU ontwikkelt een Comenius Leadership aanvraag om UU-breed studenten te trainen in het voeren van het open (academische) debat. Dit sluit nauw aan op het Open Education gedachtegoed.

Strategische Thema's

De strategische thema's van de UU krijgen momenteel een zichtbare plek in het bachelor- en masteronderwijs aan de UU. Maatschappelijke vraagstukken en betrokkenheid zijn hierin leidende principes en dit onderwijs is interdisciplinair van aard. Deze aanpak sluit naadloos aan op de Open Education visie.

Universiteitsbibliotheek

In de UB is veel kennis aanwezig op het gebied van Open Science en het beschikbaar stellen van wetenschappelijk materiaal. De UB biedt advies en ondersteuning op diverse gebieden die raakvlakken hebben met open science en open education, waaronder (open) data management, licenties en auteursrecht, metadata, open access, informatievaardigheden voor studenten en het (open) delen van leermaterialen. In een project over Open Education kan samenwerking met de bibliotheek dus niet ontbreken.

Journal of Trial and Error

Dit wetenschappelijke journal, opgericht door masterstudenten van de UU, is de afgelopen jaren uitgegroeid tot een toonaangevend platform voor wetenschappelijk publiceren in de geest van open science. Niet alleen is het een belangrijk centrum aan het worden waar studenten via assistentschappen de 'inner workings' van het academisch publiceren kunnen leren, ook legt het zich toe op het publiceren van onderwijsmaterialen (open textbooks) en het ontwikkelen van onderwijs(activiteiten). Het is daarmee een natuurlijke partner in het verkennen van de potentie van open textbooks binnen het thema Open Education.

CAT

Het CAT is het loket voor docenten op het gebied van docentprofessionalisering, onderwijsinnovatie en educational scholarship. In al deze pijlers zou Open Education een plek kunnen krijgen. We werken actief samen met het CAT om te verkennen hoe daaraan vormgegeven kan worden, zowel gedurende de looptijd van dit plan van aanpak als daarna.

Onderwijsbeleid, in het bijzonder Project Actualisering Utrechts Onderwijsmodel

Het team Onderwijsbeleid voert regie op diverse onderwijsinnovatie-initiatieven, waaronder ook Open Education. Vanuit dit team wordt tevens het Project Actualisering Utrechts Onderwijsmodel gecoördineerd. Daarin wordt bekeken of Open Education een plek hoort te krijgen in het Utrechts Onderwijsmodel / de Richtlijn Onderwijs. Open Education draagt daarom actief bij aan dit project.

Externe Partijen

LERU

In LERU-verband is de focusgroep Open Education actief. De UU verkent als lid van deze focusgroep hoe deze samenwerking de UU ambities op het gebied van Open Education kunnen versterken.

UNL en NPOS

De regering stelt dat Open Education de norm wordt. Binnen Universiteiten van Nederland (UNL) wordt besproken hoe universiteiten samen daar vorm aan kunnen geven en wat daarvoor nodig is vanuit de overheid. Daarbij wordt gekeken hoe er samengewerkt kan worden met het Nationaal Programma Open Science (NPOS). De UU is actief in de werkgroep Open Education van UNL om hierover mee te denken.

Diverse organisaties rondom open leermaterialen

Op (inter)nationaal niveau zijn er al veel communities op het gebied van open leermaterialen. We participeren actief in de belangrijkste communities, zoals binnen SURF (Versnellingsplan), de transformatiehub digitale leermaterialen, [Sparc Europe](#) en [Open Education Global](#).

6. Bijlage 2: Open Education fellows en klankbordgroep

Fellows:

- GNK - Marc van Mil
- UCU – Christel Lutz
- FSW – Maarten van der Smagt
- GW – Christianne Smit
- Beta - Gil Cavalcanti and Maura Burke
- GEO – Tine Beneker (tijdelijk)
- DGK – Vivian Goerlich
- REBO – Pauline Jacobs en Rients Galema

Klankbordgroep:

- Marjanneke Vijge
- Gisela van der Velden
- Frans van Dam
- Jeroen Janssen
- Brianne McGonigle
- Pim Huijnen
- Sigrid Merx
- Jeroen Bosman
- Gerko Vink
- Frank van Rijnsoever
- Niels Bosma